

**Conf. dr. Mihaela Denisia Liuşnea,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați**

**PARTENIE, EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS
ȘI V. A. URECHIA – PIONIERI
ÎN ACTIVITATEA DE CONSERVARE
A PATRIMONIULUI ISTORIC
LA GALAȚI**

Abstract: *In 1898, V. A. Urechia was writing to the first Bishop of the new Lower Danube Arhiepiscopate, Partenie asking for his support in removing a stone he found in the middle of the Saint Haralambie Church in Galați and replace it (on his expense) with a new marble one.*

The reason of this request is presented to the Bishop as being the fact that the tomb stone had an epitaph in Latin, the inscription being “interesting for our history”. This mentioned Italian physician Joannes Masellini.

Keywords: *historical patrimony, Bishop Partenie, V.A.Urechia, Joannes Masellini.*

Un prim-document care vizează un obiect de patrimoniu este scrisoarea lui Vasile Alexandrescu Urechia¹, înregistrată cu numărul 695 din data de 28 aprilie 1898, la Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos,

1. Om politic, scriitor și membru fondator al Academiei, V. A. Urechia (1834-1901) a donat, cu opt ani înainte, Bibliotecii orașului Galați, 6.000 de volume (cărți, incunabule, manuscrise, hărți, stampe, gravuri, litografii etc., lucrări de o mare importanță bibliofilă și documentară). Valeriu Surdu, *Istoricul Bibliotecii Publice din Galați: 11 noiembrie 1890 - 1 septembrie 1905*, Stabilimentul Grafic Albert Baer, București, 1906, p. 31 și urm.; Vistian Goia, *V. A. Urechia*, Editura Cartea Românească, București, 1979; Anișoara Popa, *V. A. Urechia Istoric*, Editura Fundației Academice „Danubius”, Galați, 2001.

adresată episcopului Dunării de Jos², Partenie Clinceni³ (1886-1902, fig. 1), prin care îi cerea acestuia sprijinul pentru a i se îngădui să scoată o lespede pe care o aflate în mijlocul bisericii „Sfântul Haralambie“ din

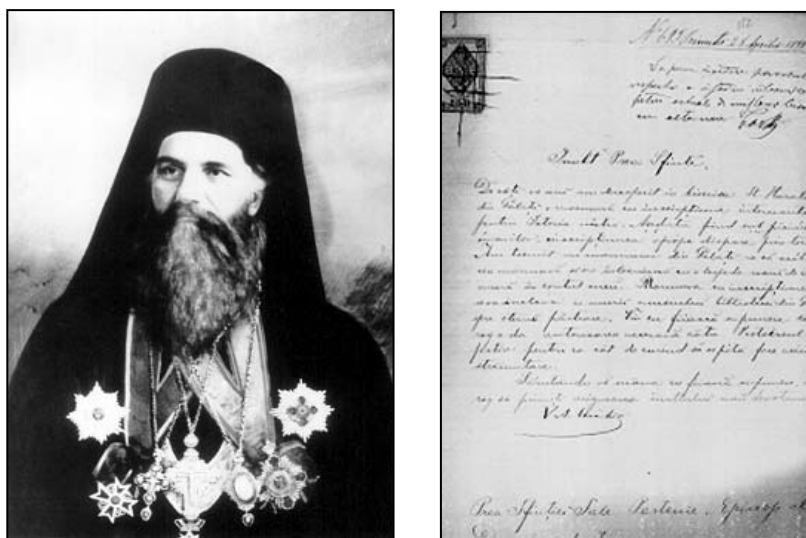

Fig. 1. Episcopul Partenie Clinceni și scrisoarea adresată acestuia de V. A. Urechia, în anul 1898.

Galați⁴, pentru a o înlocui, pe cheltuiala sa, cu o alta marmură, pentru a opri distrugerea acesteia, care se afla „sub picioarele tuturor“. Motivul acestei cereri este prezentat episcopului ca fiind faptul că lespedeaua cu caracter funerar, descoperită de V. A. Urechia „de câțiva ani“, purta epi-

2. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, fond „PS Partenie, Corespondență“, nr. 695, adresă semnată de V. A. Urechia, datată 28 aprilie 1898, f. 152.

3. Episcopul Partenie Clinceni este ctitorul Palatului Episcopal, terminat în anul 1901, devenit de curând Muzeul Culturii, Istoriei și Spiritualității de la Dunărea de Jos (27 noiembrie 2014).

4. Cunoscută și sub numele de „Biserica negustorilor“ sau „Biserica-memorial“, edificiul a fost ridicat între 1 mai și 1 decembrie 1848, în doar șapte luni, locul a fost sfințit în 20 decembrie 1848. Amplasare: Partea de vest a Pieței Negri/Târgu Nou. Zidirea bisericii a fost posibilă datorită dragostei de Dumnezeu a opt negustori din Galați: în primul rând, e vorba de Ilinca Lucacis, care a donat terenul, pe care a fost posibilă ridicarea bisericii prin susținerea lucrărilor de către șapte comerciați.

taful în limba latină⁵, inscripția fiind „interesantă pentru istoria noastră”. V. A. Urechia mai menționa faptul că lespeda cu inscripție urma să fie depozitată la Biblioteca orașului Galați, spre „eternă păstrare”⁶.

Episcopul Partenie pune pe scrisoare o rezoluție favorabilă specificând că se „va pune în vedere parohului respectiv a înfăptui înlocuirea pietrei actuale din mijlocul bisericii, cu alta nouă”⁷.

Revenind la lespeda funerară cu inscripție, epitaful îl menționa pe medicul italian Joannes Masellini⁸, fiind pusă de soția acestuia Helena Scochara, în anul 1675: „*Sepulchrum I P. Il lust. Domini Ioannis Mascellini, patritii pisauensis, I in medica arte ceu alter Avicenna I, quem europaei orbis summa capita I plurimi fecerunt extolleruntque, I partim prin-*

5. N. Iorga transcrie textul inscripției aflat în Biblioteca Academiei Române, în *Două tradiții istorice în Balcani a Italiei și a românilor*, în *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XXXV, 1913, p. 428. Inscriptia a fost interpretată în 1914, de D. Dan, profesor al Liceului „V. Alecsandri” din Galați, pentru Anuarul liceului menționat, pe 1934-1935, după cum ne informează profesorul I. Gherincea, *Un medic italian, mort în 1675 la Galați*, în „Revista Vremii”, Galați, an I, nr. 18-20, 1935, p. 9.

6. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, fond „PS Partenie, Corespondență”, nr. 659. Pe lângă Bibliotecă, V. A. Urechia a fondat și un muzeu cu: monede, tablouri, fosile, zapisuri, jalbe, hrisoave de la Ștefan cel Mare, firmene turcești, cusături din mătase de pe vremea lui Mihail Sturdza, „iataganele chineze sau japoneze pentru harakiri, cât și pintenii și sulitele de pe timpul lui Ștefan-cel-Mare, găsite la Războieni. Sigilele lui Mihail Sturdza și ale Mitropolitului Iacob cu monezile, dinarii, copeicile, taleri, monezi austriace, jetoane, medalii, monezi romane, pe deasupra cărora se înșiră numele lui Constantin, Justinus, Licinus, Commodus, Maxim și altor Împărați romani”. Lucia Borș, *Biblioteca V. A. Urechii*, în „Boabe de grâu”, revistă lunară ilustrată de cultură, anul III, nr. 8, 1932, p. 351.

7. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, fond „PS Partenie, Corespondență”, nr. 695, f. 153.

8. Giovanni Mascellini este autorul unei lucrări *Breve Relazione dell'Impero Ottomano nell'anno 1668*, manuscris original al lucrării oferite lui Cosimo III, ducele Toscanei, cuprinzând și informații despre potențialul militar al Moldovei și Țării Românești în timpul lui Vasile Lupu și Matei Basarab (ms. 298). Clemente Pizzi, *Une relation sur Constantinople, inédite et méconnue, du XVIIe siècle*, în *Actes du Xe Congrès International d'Études byzantines*, Istanbul, 15-21 X 1955, Istanbul, 1957, p. 244-247; N. Vătămanu, *Contribution à l'étude de la vie et de l'oeuvre de Giovanni Mascellini, médecin et secrétaire princier*, în „Revue des études sud-est européennes”, 16, nr. 2, 1978, p. 274-275; Virgil Căndea, *Mărturii românești peste hotare*, III, *Creații românești și izvoare despre români în colecții din străinătate. India-Olanda*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2011, p. 80.

cipes utriusque Valachie I, cominus et eminus, I ut magni nominis virum, sunt persecuti I, nee non supremus minister poten[tissimi] Imp[eratoris] ottomanorum] I et consiliarius Achmet Passia, itaque Cretae Andrianopoli ubique locorum I suae salutis fulcrum habuit secum, I nec abire unquam permisit I, tandem, fama et celebritate conspicuus I, strenuissimus ille Tarchan I, dubia vitae spe satis pressus, medico et iatro aegens egregio, I d. aa. (sic) Mascellinum ad aulam precibus vocat I, nec votis deCipitur, nec tempore fallitur I, et en, pristina incolumitate gaudens, --largo munificentie imbre aspersum I, repedare equo animo concessit. Postmodum Galatii I postremam clausit, febre agitatus, diem I, aetatis suae anno LXIII I: ad tristem acerbe mortis eius nuntium Helena Scocharda⁹, mes_ tissima coniux I epitaphem hanc s. c. [socio carissimo] I. MDCLXXV¹⁰.

Inscripția mai prezintă, conform descrierii realizate de Nicolae Iorga „emblema familiei cu o sabie turcească în mână”.¹¹ Blazonul familiei Mascellini din Pesaro, descris într-un Dicționar apărut la Bologna¹², era un „scut cu fondul azuriu și cu o mână dreapta din argint ce ține o sabie de argint”.

Inscripția oferă informații despre cel care fusese medic asemenea lui Avicenna, fiind pisarian de origine și colindase toate marile orașe ale Europei, jucând roluri importante pe lângă domnii Valahiei, precum și pe lângă conducătorii otomani și își sfârșise viața la Galați, unde a și fost înmormântat, Giovanni Mascellini¹³ (Marcellini¹⁴/Masselini¹⁵).

9. Fiica medicului danez al domnului Vasile Lupu. Vezi N. Vătămanu, *Hans Andersen Skovgaardm medicul lui Vasile Lupu*, în „Voievozii și medici de curte”, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 139-149.

10. N. Iorga, *Două tradiții istorice în Balcani, a Italiei și a românilor*, p. 428.

11. *Ibidem*.

12. Giovanni Battista di Crollanza (ed.), *Dizionario storico-blasonico delle famiglie nobili e notabili italiane, estinte i florenti*, II, Arnaldo Forni Editore, Bologna, 1965, p. 99.

13. N. Vătămanu, *Giovanni Mascellini, fizic și secretar domnesc*, în „Voievozii și medici de curte”, p. 150-165. G. Călinescu, *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, în „Diplomatarij Italianum”, II, Roma, 1930, p. 425.

14. A. Galland, *Le journal de Giovanni Marcellini pendant son séjour a Constantinople*, I, Paris, 1881, p. 108.

15. Pompei Gh. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc, 1382-1775*, Tipografia Modernă, Călărași-Ialomița, 1935, p. 92-95.

Acesta s-a născut în 1612 la Pesaro (Urbino)¹⁶, ca fiu al doctorului Niccolo al lui Lodovico Mascellini și al doamnei Laura Staccoli din Padova, după cum rezultă din memoriul scris de B. Bonamini și păstrat la Biblioteca Oliveriană din Pesaro¹⁷. Din același document aflăm că a studiat la Padova cu Giovanni Domenico Sala, autorul unui tratat despre alimentația sănătoasă: *De alimentis* (1628) și al unui tratat de medicină: *Ars medicina* (1641)¹⁸.

Ajunsese medic „fizic”¹⁹ pe lângă bailul/rezidentul Veneției la Constantinopol, în 19 martie 1644, fiind menționat de Batist Almerici, după care venise la Târgoviște pentru un salariu anual de 1.000-1.500 reali/an și întreținere completă²⁰, înainte de 1648²¹.

Giovanni Mascellini este autorul unui tratat despre ciumă, *Ioannis Mascellini Medici Doctoris – Vara preseervationis a Peste Apologia*, al cărui manuscris cu nr. 468, se află în Biblioteca publică Oliveriană din Pesaro, și a publicat la Viena, în 1673, la Tipografia Michaelis Thormajer, lucrarea de specialitate *Artis Medicae, quae continent methodum et praecepta universalis ad Medicinam faciendam Summarium Collectore et Dispositore Ioanne Mascellino Pisaurensi Medico doctore*, terminată și dedicată „ilustrului și gloriosului domn Achmet sfetnicul de frunte

16. Pietro Diodato / Petrus Deodatus Bakšič, *Jurnal*, 1641, în „Călători străini prin Țările Române”, vol. V, coord. Maria Holban, Editura Științifică, București, 1973, p. 254, n. 244.

17. Memoriul, cu nr. 1.068 al Bibliotecii Oliveriene din Pesaro, a fost trimis de către rectorul din 1935 al instituției, M.M.Foci, împreună cu alte informații strânse de vicebibliotecarul Salvatore Bennini, jurnalistului „Revistei Vreamea”, profesorului Ioseph Gherincea, care le solicitase pentru a-și redacta articolul menționat la n.4.

I. Gherincea era, în 1928, directorul revistei „Moldova de Jos” a Universității populare din Galați.

18. De Ken Albala, *Eating Right in the Renaissance*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 2002, p. 44.

19. Cum se iscălea el însuși. G. Călinescu, *op.cit.*, p. 425. I. Gherincea, *op.cit.*

20. N. Vătămanu (*Giovanni Mascellini...*, p. 151) admitea, având în vedere suma de 1.600 de reali și 500 taleri, indemnizația de mutare, pe care o primea viitorul socru al medicului, Scocardi, medic al domnului Moldovei, Vasile Lupu, posibilitatea ca și Mascellini să fi primit aceeași suma. *Condica Visteriei*, în „Revista Istorică a Arhivelor Române”, 1873, p. 9, 516, 539.

21. Când arhiepiscopul Sophiei a fost găzduit aici timp de unsprezece zile. G. Călinescu, *op.cit.*, p. 864.

al marelui stăpânitor de la Adrianopole la 10 decembrie 1673 (fig. 3).²²

În 1652²³, cu ocazia vizitei de Crăciun a arhiepiscopului de Sophia, Petrus Deodatus Baksič, la Târgoviște, Mascellini îl găzduiește în casa sa, unde înaltul prelat va rămâne până după 16 februarie 1653, când Petrus vizita biserica din oraș, unde se aflau frații conventuali Mani și Francisc. În același an întreprinde o călătorie la Pesaro, dar revine în anul următor fiind din nou alături de domnul muntean. Atracția unui câștig mai bun în Valahia, decât la Constantinopol, pare să fie confirmată și de secretarul reprezentanței venețiene, Giovanni Battista Ballarino marele cancelar, în raportul înaintat dogelui Venetiei²⁴.

Ajuns în Valahia, devine medic și secretar domnesc al lui Matei Basarab (1632-1654)²⁵, iar din 1654 a succesurului acestuia, Constantin Șerban Basarab, zis Cârnu (1654-1658)²⁶.

Fig. 3. Coperta lucrării: *Artis Medicæ, quæ continet methodum et praecepta universalia ad Medicinam faciendam Summarium Collectore et Dispositore Ioanne Mascellino Pissaurensi Medico doctore (1673)* <http://www.culturaitalia.it/>

22. N. Vătămanu, *Giovanni Mascellini...*, p. 151.

23. CXLII.A, 1655, 7 Junii, Ciprovacii, *Petrus, archiepiscopus Sopiensis, iubueum secum communicari rogat, Joannem Mascelini enixe commendat, et nonnulla de militibus et rustias Valachiae, qui magnatibus rebellant, in Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium, XVIII, Acta Bulgariae Ecclesiastica, A.B.A. 1565 – AD.A 1799, Academia Scientiarum et Artum Slavorum Meridionalium, Zagrabiae, 1887, p. 234 sqq.*

24. E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, 5, partea a 2-a, 1650-1699, Stabilimentul Grafic Socecu & Teclu, 1886, p. 7.

25. E. Denize, *Italia și italienii în cultura română, până la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 47.

26. Pompei Gh. Samarian, *op.cit.*, p. 93 și urm.; N. Vătămanu, *Giovanni Mascellini...*, p. 154.

În calitate de secretar domnesc, în 1652 el pleca din Viena, după cum era înformat Dogele Veneției de către reprezentantul său Giovanni Battista Ballarino²⁷, fără să fi primit audiența pe care o solicitase ca reprezentant al lui Matei Basarab. Acolo se afla și bailcului Cavaler Soranzo²⁸.

După moartea domnului Matei Basarab, în noiembrie 1654, medicul italian pleacă la Adrianopole, unde urma să îl îngrijească pe marele vizir²⁹, Achmet Pașa Chiuprului³⁰, după cum ne informează textul pietrei funerare. Același text indică și faptul că a fost și în insula Creta, în timpul asediului cetății, rămânând 7 luni și fiind înconjurat de mult respect³¹.

În 1654 se pare că promitea însă, oamenilor lui Constantin Șerban să revină în Valachia, pentru ca în 7 iunie 1655, Petrus Diodatus, arhiepiscopul latin al Sophiei, să îl menționeze într-o scrisoare, ca fiind omul de curte la Constantinopol și în Țările Valahe, vorbind atât grecește, cât și „valaha“. De asemenea, aflăm din scrisoarea amintită că locuia în Galata, călătorea în Valahia, în Italia fiind și un om de încredere „*Sacra Congregatione – De Propaganda Fide*“³² și că fusese jefuit în timpul răscolei seimenilor (1655), ceea ce îl determinase să plece din țară³³.

27. Îl însoțise la Constantinopol pe ambasadorul Veneției Giovanni Cappello. Bolnav încă din 1652, a murit în 1666 într-o mică localitate de pe coasta Macedoniei. N. Iorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, IV, Gotha 1911, p. 50.

28. E. Hurmuzaki, *op.cit.*, p. 7.

29. *Ibidem*, p. 14.

30. Fiul marelui vizir Mahomed Chiupruli. Ahmet devine mare vizir în 1661. A cucerit Creta și cetatea Camenița.

31. Th. Smith, *A continuation of Historical Observations relating to Constantinople*, în *Philosophical Transactions*, London, XIII, 1684, no. 155 (20 January), p. 437, apud N. Vătămanu, *Giovanni Mascellini...*, p. 160.

32. Instituție înființată de papa Gregorio XVI, cu bula „*Inscrutabili divinae providentiae arcano*“ din 22 iunie 1622. M. Sanfilippo, *Da Cuneo alla Valacchia e Constantinopoli*, în *L'Europa Centro-Orientale e il pericolo turco tra Sei e Settecento*, ed. G. Platonia, SetteCittà, Viterbo, 2000, p. 53 sqq.; R. D. Chelaru, *Venezia e l'attività missionaria cattolica nell'Europa Centro-Orientale durante il XVII secolo*, în *L'Europa Centro-Orientale e la Penisola italiana: quattro secoli di rapporti e inflessi intercorsi tra Stati e civiltà (1300 – 1700)*, ed. Cr. Luca, G. Masi, Ed. Istros, Braila, 2007, p. 193. n. 1.

33. *Ibidem*, p. 249 sqq.

La Constantinopol, se căsătorește în 1656, cu Elena, fiica doctorului Hans Andersen Skovgaard (Giovanni Andrea Scocardi), medicul danez al lui Vasile Lupu, probabil decedat la acea dată³⁴, un document din 28 februarie 1656, menționându-l deja pe succesorul acestuia, Cohen.

În primăvara anului 1657, îl regăsim în calitate de tălmaci din nou la curtea din Târgoviște, unde fusese primit ambasadorul suedez Conrad Jacob Hildebrandt³⁵, care spune apoi că „Interpret a fost medicul italian, domnul Marsilini”³⁶.

Își lăsase soția la Constantinopol, dar are grijă să îi trimită, o fată creștină răscumpărată din robia tătarilor, ca să o ajute în gospodărie³⁷. Trei ani mai târziu, ajuns medic al ambasadorului Veneției la Constantinopol, îi dădea acestuia scrisori de la Grigorașco Ghica³⁸, fiul lui Gheorghe Ghica, domnitorul Țării Românești³⁹. În 1665, se afla tot la Constantinopol, de unde Ballarino oferea venețienilor informații privind uriașele bacșișuri oferite de domnii valahi, înalților demnitari otomani, prin intermediul medicului italian⁴⁰.

În 1672, Mascellini îl însoțea pe sultan Mehmed al IV-lea (1642-1693), în calitate de medic personal, la Adrianopol⁴¹, căruia îi dedică o lucrare tipărită, mai apoi la Viena.

În 1673, părăsea iar Țara Românească pentru a intra în serviciul celor mai înalți demnitari turci⁴², pentru ca doi ani mai târziu, la 63 de ani, și-a sfârșit viața, pe când se întorcea din Crimeea⁴³, de la ha-

34. *Ibidem*, p. 33.

35. A fost tălmaci la vizita solului suedez Welling.

36. „...der Dolmetsch war ein italienischer Doctor Medicinæ, Herr Marsilini“. Fr. Babinger, *Conrad Jacob Hildebrandt's Dreifache Schwedische Gesandtschaftsreise nach Siebenbürgen, der Ukraine und Constantinopel (1656 - 1658)*, Sibiu, 1937, p. 111.

37. *Ibidem*.

38. Care la 1673 încerca să cumpere domnia, dar a murit între turci, unde rămăsese la scurt timp după acest episod. N. Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Editura Ramuri, Craiova, 1921, p. 26.

39. E. Hurmuzaki, *op.cit.*, p. 76.

40. *Ibidem*, Doc. CLXVIII, p. 108.

41. A. Galland, *op.cit.*, p. 101.

42. C. Magni, *Quanto di piu curioso ...*, p. 348, apud. N. Vătămanu, *Giovanni Mascellini...*, p. 141.

43. N.Vătămanu, *Giovanni Mascellini...*, p. 161

nul tătar Selim Ghirai⁴⁴, și a fost înmormântat la Galați, după cum ne informează textul epitaf de pe piatra funerară. A fost înmormântat în biserica catolică din Galați, jefuită apoi de tătari⁴⁵, iar trupul său se pare că a fost aruncat în fluviu. Piatra funerară a ajuns apoi să fie folosită în timpul ridicării bisericii „Sfântul Haralambie“, mai – decembrie 1848⁴⁶. Biserica a fost ridicată prin stăruința enoriașilor Jecu Dimitrie și Arsenie Teodor, care au devenit părinți slujitori până în 1861, când autoritățile au dispus să fie înlocuiți, pentru că ceruseră ajutor, la 1860, guvernului țarist. Solicitarea a fost imediat onorată de către guvernul din Sankt-Petersburg, care l-a delegat pe generalul rus, baronul M. d'Offenberg, comisarul/consul al Rusiei (1878), cu aducerea la Galați a unei donații de 1.000 de carboave, pentru „înfrumusețarea bisericii și a școlii din ograda bisăricii «Sfântul Haralambie» – Galați“⁴⁷.

44. D. Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman*, Hamburg, 1748.

45. G. Călinescu, *op.cit.* p. 12.

46. I.C. Beldie, *Schițe istorice asupra județului Covurlui*, Galați, 1925, p. 10.

47. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Fond „Administrativ“, dosar 164/1861-1864, f. 7.